

Reactie internetconsultatie voorstel wijziging Leerplichtwet 1969 artikel 5 onder b, Wet voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingsbezwaren.

Nijmegen, 15 juli 2020

Geachte minister, geachte heer Slob,

Mijn naam is Robert Tannemaat, ondernemer, gemeenteambtenaar, gezinscoach en specialist op het gebied van gelijkwaardige samenwerking en participatie. Ik schrijf u deze reactie als (thuisonderwijs)vader en als mens.

Ik heb begrip voor uw streven om uw taak, de zorg voor kwalitatief onderwijs, te borgen. En dat u voorstellen doet om hierin te voorzien. Ik zie ook dat de voorstellen gebaseerd zijn op het systeem van voorschrijven, controleren en sanctioneren. En gezien de geschiedenis herken ik dat als een voorkeursstrategie van de overheid.

Op zich is hier niets mis mee. Echter weten we al een aantal decennia óók dat deze strategie haar beperkingen heeft op maatschappelijke thema's waar we in Nederland juist op in willen zetten: *passend onderwijs, participatie, maatschappelijk betrokkenheid (incl. herstel vertrouwen in overheid), innovatie en excelleren*. Onderwijs heeft hier, zoals u natuurlijk weet, een zeer grote rol in.

Ik geloof daarom dat er andere, beter passende, strategieën zijn om invulling te geven aan uw gerechtvaardigd streven kwaliteit van onderwijs te waarborgen. Albert Einstein zei namelijk al dat we een probleem niet kunnen niet oplossen met de denkwijze die het heeft veroorzaakt.

Laten we leren van deze grotendeels thuis-onderwezen man, die niet in het standaard systeem paste en juist door het krijgen van vertrouwen, ruimte en ondersteuning kon excelleren en zijn onschatbare bijdrage aan de wereld leverde. Was hij als kind benaderd slechts met druk om te voldoen aan de voorgeschreven eisen dan weet ik niet of zijn naam nu zo bekend was geweest. Hij sprak pas toen hij 3 jaar oud was en paste niet in het schoolsysteem (ze zeggen dat een leraar, Dr. Joseph Degenhart, tegen hem zei dat hij nooit iets in zijn leven zou bereiken).

Hierom geef ik graag mijn reactie op uw voorstel. Want het is namelijk het *vertrouwen* en de *ruimte en ondersteuning* die erin ontbreekt. Zoals vaak bij regelgeving lijken de voorgestelde maatregelen gebaseerd op de angst op misbruik van de geboden mogelijkheden of op voorkomen van mislukking. Hiermee komt de overheid echter niet in de gewenste opbouwende spiraal in wisselwerking met haar inwoners, maar blijft het een *bepaal-toets-en-sanctioneer* systeem, wat verstikkende druk legt op het grootste gedeelte van de mensen en een onuitvoerbare controle-capaciteit vraagt van de overheid.

“Iedereen is een genie, maar als je een vis beoordeelt op zijn vermogen om in een boom te klimmen, zal hij zijn leven lang denken dat hij nutteloos is.”
-Albert Einstein-

In deze brief leest u mijn bezwaren. Tevens vindt u onderaan een alternatief voorstel.

Inhoudelijke reactie

Mijn belangrijkste punt heeft betrekking op ontbreken van borging van kwaliteit en het ontbreken van afstemming op thuisonderwijs. Hieronder ga ik daar nader op in, echter ga ik eerst even kort in op een aantal specifieke punten:

- In het wetsvoorstel wordt gesuggereerd dat het tot stand is gekomen en gedragen wordt door thuisonderwijs-verenigingen. Dit is niet het geval. Bij de totstandkoming zijn de jarenlange voorbereidende gesprekken met de belangengroepen zonder duidelijke reden eenzijdig vanuit het ministerie beëindigd. Bovendien zien de belangengroepen in het voorgesteld geenszins de inhoud van de gesprekken terug die tot voor kort wel met het ministerie zijn gevoerd. Ook wordt er niet ingegaan op de voorstellen van de belangengroepen om te voorzien in uw borging op kwaliteit. Maatschappelijk draagvlak voor dit voorliggende voorstel ontbreekt dus.

- In het voorstel wordt – als argument voor de ontwikkeling en invoering van de wet - gesproken over *“een zeker wantrouwen of onbegrip”* dat thuisonderwijzers zouden ervaren omdat ze *“niet objectief [kunnen] aantonen of hun kinderen onderwijs van voldoende kwaliteit ontvangen”*. Vervolgens wordt in het voorstel aangegeven dat er *“eisen aan de ouders [...] worden gesteld”* zodat het duidelijker wordt dat thuisonderwijs *“een legitieme mogelijkheid is, die met de nodige waarborgen is omkleed”*. Als thuisonderwijzer heb ik geen last van ideeën van anderen over het wel of niet kunnen aantonen van onderwijs van voldoende kwaliteit. Ik ervaar bovendien geen steun (waarborg) aan de eisen die nu staan opgenomen in dit wetsvoorstel. De huidige situatie biedt mij voldoende houvast om kwalitatief onderwijs te bieden aan mijn kinderen en ze zo ‘klaar te maken’ om een gezonde, stevige en waardevolle plek in te kunnen nemen in de maatschappij. De eisen uit het voorstel ervaar ik meer als grote beperking voor onze onderwijsaanpak dan als ondersteuning.

- In het voorstel zijn een aantal eisen opgenomen aan thuisonderwijs-ouders: *“aantoonbaar voldoende pedagogisch-didactisch bekwaamheid”* en *“beheersing van de Nederlandse taal op ten minste B2- of 3F-niveau”*. Er worden dus voorwaarden gesteld aan het kunnen verkrijgen van je recht op richtingsbezwaar (levensbeschouwing). Dit lijkt mij in strijd met de grondwet: op basis van opleidingsniveau wordt geselecteerd dat de ene ouder wel gebruik zou mogen maken van hun grondrecht op levensbeschouwing (en de invulling van hun leven hiernaar) en de andere niet. U geeft in het voorstel zelf aan dat *“De regering vindt het recht van ouders om het onderwijs voor hun kind te kiezen dat bij hen past van grote waarde en wil daarom de vrijstelling op grond van richtingbezwaren behouden”*. Dit voorstel maakt dit voor veel ouders echter onmogelijk.

- U stelt: *“Een met waarborgen omklede procedure: Ouders met richtingbezwaren kunnen een beroep op de vrijstelling doen door burgemeester en wethouders hiervan in kennis te stellen. Deze kennisgeving moet de richtingbezwaren bevatten. In de huidige situatie maakt het ontbreken van zicht op het onderwijs en de kwaliteit ervan, in combinatie met de verantwoordelijkheid van gemeenten voor de jeugdzorg, dat er conflicten ontstaan tussen ouders en gemeenten, bijvoorbeeld ten aanzien van de oproep van gemeenten om het beroep op de vrijstelling te komen toelichten in een gesprek (zie paragraaf 4.1). Dit is meermaals onderwerp van gesprek geweest in de Tweede Kamer. Met dit wetsvoorstel wil de regering de rechtszekerheid van ouders met richtingbezwaren waarborgen, door helder vast te leggen en te communiceren welke stappen er nodig zijn om een beroep te kunnen doen op de vrijstelling. Tegelijk wil de regering gemeenten in positie brengen om hun verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg, waar nodig, waar te kunnen maken.”*
Ik vind dit, scherp gesteld, een drogreden om de voorgestelde maatregelen in te kunnen voeren. De conflicten die er zijn (geweest) komen voornamelijk door de (begrijpelijke, menselijke) neiging die leerplichtambtenaren hebben om aan inhoudelijke meningsvorming te doen ten aanzien van de onderbouwing voor de vrijstelling op basis van richtingsbezwaren. Veelal is men door onwetendheid over thuisonderwijs

vooringenomen dan wel onzeker over de juiste vervulling van hun taak (toetsen van de wettelijke grond van het beroep). Bovendien valt de huidige wet onder het strafrecht dat maakt dan genoemde onduidelijkheid snel tot rechtszaken leiden, die grote druk op ouders leggen.

In dit geval zou een betere ambtsinstructie voor leerplichtambtenaren meer op zijn plek zijn, dan het thuisonderwijsveld te belasten met de eisen uit het wetsvoorstel. De vakvereniging van leerplichtambtenaren heeft hier op basis van jurisprudentie van de afgelopen jaren al recent stappen in gezet.

Bovendien zie ik geen aanleiding waarom gemeente hun positie als verantwoordelijke voor jeugdzorg zonder dit wetsvoorstel niet goed waar zou kunnen maken. Binnen de huidige wet- en regelgeving hebben gemeente voldoende middelen om hiervoor te zorgen. Bovendien verkeren thuisonderwijskinderen in grote sociale kringen en wonen merendeels in normale woonwijken, en zijn dus makkelijk genoeg 'in beeld'. Verdere beperking van privacy en opvoeren van regeldruk lijkt me dus onnodig en ongewenst.

Ontbreken van borging van kwaliteit

In het wetsvoorstel staat dat *“de regering het als haar taak [ziet] om zeker te stellen dat ieder kind het recht op onderwijs niet wordt ontzegd en om waarborgen te bieden voor onderwijs van voldoende kwaliteit voor alle jongeren”*. Vervolgens wordt voorgesteld dit te bereiken door het invoeren van toetsen, toezicht en – indien nodig – sancties. Dit is, naast onnodig, ook nog eens sterk contraproductief, omdat:

- a. geen enkel kind onderwijs wordt ontzegd. De wet regelt bij vrijstelling op basis van richtingbezwaren reeds dat – bij afwezigheid van een schoolinstelling – de ouders zorg voor moeten dragen het onderwijs. En dit gaat goed. Er zijn in de afgelopen jaren geen in het oog springende schrijnende gevallen geweest welke aanleiding moeten geven tot uw voorgestelde maatregelen. Al helemaal niet als we kijken naar de verhouding met vroegtijdig schoolverlaters, depressie onder kinderen en andere problemen in het schoolonderwijs. Thuisonderwijzers zijn voor het overgrote deel zeer betrokken bij hun kinderen, ambitieus, intrinsiek gemotiveerd en zeer capabel en weten een rijke en waardevolle onderwijsomgeving te bieden. De slagingskansen van thuisonderwijs-kinderen zijn gemiddeld niet anders dan bij schoolgaande kinderen.

Internationaal onderzoek wijst zelfs uit dat thuis-onderwezen kinderen bovengemiddeld 'goed' terecht komen en zeer gewenst zijn op de arbeidsmarkt (zie hiervoor de internationale onderzoeken naar thuisonderwijs door de Amerikaanse professor Peter Gray).

Bovendien schrijft u zelf: *“Uit gesprekken met thuisonderwijsorganisaties komt naar voren dat in veel gezinnen, ook binnen de huidige vrijstellingsmogelijkheid, onderwijs wordt gegeven waarbij aandacht is voor de facetten die ook op scholen aan bod komen. Deze organisaties geven aan dat hun leden dat grondig aanpakken, door zich in te lezen en regelmatig samen met andere ouders die onderwijs thuis verzorgen af te spreken voor sociale en leerzame activiteiten. Daarbij kunnen ze gebruikmaken van een ruim aanbod aan lesmaterialen en bronnen die beschikbaar zijn via internet, afstandsonderwijs, schoolmethodes, (ervarings)deskundigen, familieleden en netwerken van ouders die onderwijs verzorgen.”*

Al met al is er dus al voorzien in uw zorg voor kwaliteitsborging en verstoren de

voorgestelde eisen, controles en sancties dit proces alleen maar.

- b. de voorgestelde toetsen zijn geforceerde momentopnames en zeggen niets over de (ontwikkeling van) werkelijke vaardigheden en de nodige kwaliteiten om sterk en waardevol in de maatschappij te kunnen staan. Dit geldt zowel voor schoolgaande als thuis-onderwezen kinderen. Wat bovendien opvalt is dat de voorgestelde toetsmomenten (net als de inspectie-momenten) frequenter zijn dan bij schoolonderwijs.

Het verrichten van deze metingen waarvan de uitkomst weinig zegt over de mate van kennis, vaardigheid, stabiliteit en waarde die het kind bij volwassenheid ervaart/ zal ervaren, mag dus nooit een basis zijn waarop druk op ouders en kinderen wordt opgevoerd door de dreiging van het verlies van hun grondrecht (van de vrijheid van levensbeschouwing).

Net als bij punt a. geldt hier dat de voorgestelde maatregelen de over het algemeen goed georganiseerde vormen van thuisonderwijs juist belemmeren en beperken.

- c. toezicht borgt geen kwaliteit. Het controleert enkel of er gedaan wordt wat er wordt geëist. Zeer regelmatig komt in het nieuws naar voren dat “toezicht heeft gefaald”. Echter is het dan niet zo dat toezicht faalt, maar dat het systeem van eisen, controleren en sanctioneren niet persé leidt tot kwaliteit. Ook hiervan is het bestaande systeem op scholen, met alle problemen van dien, een goed voorbeeld.

Waarborgen van kwaliteit gebeurt wél door het gezamenlijk vormen van het te bepalen doel, de weg er naartoe overlaten aan de uitvoerenden (in dit geval ouders en kind) en dit (waar nodig) in overleg ondersteunen. Intrinsieke motivatie, vertrouwen en de (gedragen) ruimte om eigen verantwoordelijk te (kunnen) nemen zijn hierbij essentieel.

De door u voorgestelde maatregelen zijn hierbij helaas echter meer belemmerend dan ondersteunend of motiverend.

- d. al met al zullen de voorgestelde maatregelen veel druk opleveren bij thuisonderwijzende gezinnen. Dit gaat ten koste van de noodzakelijke rust, aandacht en (dus) kwaliteit van thuisonderwijs.
- e. bovendien worden er alleen maar eisen gesteld. Enige (materiële, financiële, dan wel andersoortige) ondersteuning aan thuisonderwijsouders ontbreekt. Veel eisen en niks bieden is gedoemd tot mislukking. Wederom is het kind van deze (ik ga uit van) goedbedoelde zorg, de dupe.

Als laatste wil ik opmerken dat uw voorgestelde rituele dans van eisen, toezicht en handhaving voor uw overheid waarschijnlijk praktisch en financieel onuitvoerbaar is. Dit gezien de al aanwezige druk bij onderwijsinspectie en (door toenemende verschuiving van taken naar de lokale overheid) bij de gemeenten.

Ontbreken afstemming met thuisonderwijs

Het voorstel stelt, op hoofdlijnen kort samengevat, dat de eisen die aan een school en kinderen op school worden gesteld ook moeten gelden voor thuisonderwijs. Uw hoofdargument hierbij is dat dit de kwaliteit borgt en ten goede komt aan het kind. Echter kan thuisonderwijs niet vergeleken worden met schoolonderwijs. Dit wetsvoorstel is niet afgestemd op thuisonderwijs.

Dynamiek, volgordelijkheid en manieren van leren zijn in thuisonderwijs-situaties veelal volledig anders zijn dan op scholen. Naast dat dit komt door het veelal volgen van een bepaald natuurlijk verloop van leren, is er een zeer praktische reden voor: het is geen klassikaal-, groepsonderwijs waarin het behalen van de (wettelijke) jaarlijkse kaders van het curriculum het doel is. (Veelal ligt hier voor scholen ook nog een financiële afhankelijkheid in, maar dat terzijde).

Op scholen leidt dit in heel veel gevallen tot een zeer ongezonde druk op de leerlingen, leerkrachten en het systeem en-sich. Door eenzelfde opzet nu te willen implementeren in het thuisonderwijs – met in dit geval geen financiële prikkel, maar (erger nog) het afnemen van een grondrecht (vrijheid van levensbeschouwing in de opvoeding) – vind ik wederrechtelijk, ongewenst en pervers.

De druk die de overheid – in het kader van ‘kwaliteitsborging’ en ‘beschermen van rechten’ – op haar inwoners oplegt wordt alleen maar meer en meer. Dat is een trent die al jaren bestaat, ondanks dat het tegenovergestelde steeds weer wordt beloofd. De effectiviteit en winst voor diegene waar de wetten eigenlijk voor bedoeld zijn te dienen – de mensen in het land – nemen in een lineaire verhouding met de druk, meer en meer, af.

Dit is in het onderwijs goed te zien in alle problemen met schooluitvallers en schikbare toename van burn-out en bore-out bij kinderen.

Thuisonderwijs is niet te vergelijken met schoolonderwijs: leerlijnen zijn veel individueler, leren vindt overwegend plaats in de dagelijkse gezinssituatie en intrinsieke motivatie is meestal leidend. Het is juist het zien, volgen en ondersteunen van deze intrinsieke motivatie van het kind wat maakt dat thuisonderwijskinderen zo succesvol en gewenst zijn in de maatschappij. In deze vorm leren ze in vrijwel alle gevallen de nodige vaardigheden om zich later te kunnen redden in en bijdragen aan de maatschappij (zie hiervoor nogmaals de internationale onderzoeken naar thuisonderwijs door de Amerikaanse professor Peter Gray).

Hierdoor is het onzinnig om thuisonderwijs te vergelijken met schoolonderwijs. Afnemen van toetsen, verplicht opstellen en toetsen van onderwijsplannen door de inspectie... het is (excusez moi) de doorgeschoten controle-drift van de overheid die ook hierin zichtbaar wordt. Indien de gesprekken met de thuisonderwijs-belangenorganisaties waren gecontinueerd, zoals het tot voor kort ging, waren er passendere vormen gevonden die zowel voor de overheid als voor thuisonderwijzers effectief en uitvoerbaar waren. Om aankomende problemen in het (thuis)onderwijs met deze wet te voorkomen moet dit mijns inziens alsnog plaats vinden.

Met alle respect kan ik zeggen dat u in het opstellen van uw wetsvoorstel heeft verzuimd een goed beeld te vormen van (de dynamiek van) thuisonderwijs en de succesfactoren ervan. En dat is erg jammer. Was dit namelijk wel het geval geweest dan had u hier een wet voor kunnen stellen die zowel de overheid als het thuisonderwijsveld had gediend. Nu lijkt dat helaas niet het geval.

Alternatief voorstel

Gezien mijn genoemde argumenten hierboven lijkt mij het helder dat het voorgestelde wetsvoorstel van tafel gaat en er een alternatief komt. Op hoofdlijnen stel ik daarvoor het volgende voor:

- Betrek de belangenverenigingen op inhoud, zodat maatschappelijk draagvlak wél geborgd is;

- Laat thuisonderwijzers het keurmerk van de Stichting Keurmerk Thuisonderwijs verkrijgen. Subsidieer dit als overheid. Dit keurmerk borgt dat jeugdigen deugdelijk thuisonderwijs krijgen.
- Thuisonderwijsgezinnen ontvangen, ná verkrijgen van het keurmerk, ter ondersteuning van hun onderwijstaken een jaarlijkse financiële bijdrage van de overheid. De hoogte van deze financiële bijdrage is gelijk aan die welke een schoolinstelling zou ontvangen indien het (thuisonderwijs)kind er ingeschreven zou zijn.

Ik vertrouw erop dat u mijn bijdrage aan uw wet- en regelgeving ten behoeve van een gezonde ontwikkeling van mijn en andere kinderen zorgvuldig tot u neemt en meeneemt in uw verdere stappen.

Met een hartelijke groet,

Robert Tannemaat